

FRANCISCI PETRARCAE
DE REMEDIIS VTRIVSQUE FORTVNAE
LIBRI DVO

F. Petrarca, *Glück des guten und widerwertigen*,
Heynrich Steyner, Augsburg (Augusta Vindelicorum) 1532

II, 67 - DE EXILIO

Petrarca, *Von Arznei, beydes des guten vnd widerwertigen Glücks*, Frankfurt 1551

DOLOR - Exilio pellor iniusto.

RATIO - Quid tu igitur? Iusto pelli malles exilio? Nempe quod ad iniurie cumulum ais, in diversum trahitur: habes enim iniusti exilii solatium comitem iustitiam, que, iniustos cives destituens, te secuta, tecum exulat.

D. - Iniusto exilio pulsus sum.

R. - An te rex expulit, an tyrannus, an populus, an hostis, an tu ipse? Nam si rex, aut iniustum exilium non erit, aut ipse non iustus, atque ita nec rex quidem. Si tyrannus, ab illo te pulsum gaude, sub quo boni exulant, fures imperant. Si populus, moribus ille suis utitur: bonos odit; et hic quoque multiceps tyrannus nunquam sui similem pepulisset. Non te igitur patria, sed malorum cetibus arceri, neque in exilium, sed in partem bonorum civium cogi putes. At si hostis, agnosce iniurie levitatem, non hostiliter sevit, qui omnia cum posset, patriam abstulit, spem reliquit. Sin tu ipse, mores populi perosus aut Tyranni, abitum

elegisti, non modo ne doleas, sed etiam gloriare, virtutem patrie pretulisse: non tu flebilem sed honestam et prorsus invidiosam, bonis atque optabilem, non iam exilii, sed absentie causam habes. Sponte Pythagoras Samon liquit, Athenas Solon, Lycurgus Lacedemona, Romam Scipio.

D. - Exilio damnatus sum.

R. - Multos exilium honestavit, multos acrior aliqua fortune vis atque iniuria notos reddidit et illustres. Quid te vetat illis inseri, qui, quasi ignem de silice, claram famam collisionibus quesiere?

D. - In exilium agor.

R. Habes in historiis magnos rei huius socios, quorum speciosissimus comitatus, non sensum modo doloris imminuat, sed oblivionem afferat. Non minor in exilio Camillus fuit, quam fuisset domi: quantus civis, quantus exul, qui victorias ac triumphos, non iustitia minus quam prosperitate conspicuos, in Capitolium duxit! Mox, hinc pulsus, pro accepta iniuria, ingrate salutem patrie rependit. Non facile aliud tam clari exulis exemplum fateor: sed Rutilius et Metellus tam nil exilio fracti sunt, ut Rutilius revocatus ab illo, cuius nutu non parere capitale erat, exilium amplexus, reditum contempserit, seu ne ulla in parte Senatui iniustusque licet legibus patrie obstaret, seu ne forte exul iterum fieri posset. At Metellus eodem quo in exilio profectus erat vultu atque animo remearet. His Marcellus accedat: hic ultimus, qui in belli civilis tempus incidit, pulsus nempe, non solitam modo constantiam, honestarumque artium studium non omisit, sed strinxit arctius, et publicis liber curis, uni excolendo animo tam ardentem incubuit, ut ad scholas missus honestissimas, non ad exilium videretur. Quod quidem in Cicerone conspectus, operum splendor et literarum copia maior facit, non exilii modo sed carceris dulce solatium.

D. - Exilium patior.

R. - Exilium breve cito te patrie tue reddet, longum vero aliam tibi patriam dabit, unde exulent, qui te exulem voluere, dedissetque nunc, si ad naturam rerum non ad opiniones hominum aspiceres: valde enim angustus est animus, qui sic ad unum terre angulum se applicat, ut, quicquid extra sit, exilium putet. Multum abest exilii deplorator, ab illa animi magnitudine, cui totus orbis carcer exiguus videtur. Interrogatus Socrates cuias esset, «Mundanus, inquit, sum». Vere Socraticum responsum; Atheniensem se alius respondisset: Socrati autem patria omnium mundus erat, non hic solum, quem vulgo mundum dicitis, cum pars ultima mundi sit, sed celum ipsum, quod hac rectius appellatione comprehenditur. Illi patrie destinati estis, ad quam si suspirat animus, qualibet in parte terrarum peregrinum atque exulem se noverit. Nam quis patriam vocet, ubi non habitet nisi

ad breve tempus? Illa vere cuiusque patria dicenda est, ubi quisque perpetuo securus ac tranquillus deget. Quere hanc? in terris, puto, irrita erit inquisitio. Ut nature autem lex est data mortalibus ac prescripti fines, dum hic vivitur, terra omnis patria vestra est; intra quam, qui se exulem facit, non tam rei, quam animi vitio laborat. «Non habemus hic manentem civitatem», dixit Paulus. «Omne solum forti patria est», inquit Naso. «Omni homini natale solum», ait Statius. His te vocibus armatum velim, quibus ubique unus, et vel numquam, vel semper in patria tua sis.

D. - Ire in exilium iubeor.

R. - I sponte: peregrinatio erit, non exilium. Et memento quibusdam exitum, quibusdam vero reditum pro exilio fore. Sunt quibus nusquam peius quam in patria sua sit.

D. - In exilium cogor.

R. - Cupiendo quod cogaris, efficies ne cogaris. Omne violentum patientia vincitur, et desinet esse violentum quod volenti fit.

D. - Ire in exilium est necesse.

R. - Tu fac volens, quod vel nolens faceres; fac letus omnia, ne quid mestus patiaris: ita omnem vim necessitatis, omnes clavos quos adamantinos illi tribuunt, catenasque, omne tedium molestiamque discussis. Sed vos impossibilia cupitis, necessaria fugitis, utrunque nequicquam.

D. - In exilium eo.

R. - Immo forsitan in requiem: sub obtentu false miserie vera felicitas. Iam saltem ab invidia tutus eris: propera, mixtamque cum gloria securitatem arripe. Tutis et honestis latebris nil est dulcius: nulle his conferri possunt urbium platee.

D. - Pellor e patria.

R. - Pulsum te pessimis, optimis insere, neque te patria, sed patriam te indignam rebus proba. Sentiat illa quid perdidit, tu nil perdidisse te sentias. Mali cives tui tedio simulque presentis odio ac suspitione careant, boni autem amore absentis ac desiderio teneantur, sequanturque oculis atque animis abeuntem. Illi se solos linqui doleant, tu te comitatum gaudeas proficisci, neque te in tergum respicias, neque reditum cogites, neque cum illis esse cupias, qui te cupiunt abesse: neque demum quod a te fieri debuit, ab alio factum egre feras. Debuisti cedere civium invidie, utque illam fugeres, ultro in exilium ire. Huius ego consilii dux eram. Nec exempli duces deerant clarissimi: nam in primis tres magnos Scipiadas id fecisse noveras, tamque perseveranter, ut patriam sua presentia, qua nil clarius habebat, spoliata indignam quoque cineribus defunctorum, quidam insuper famoso dignam

epigrammate iudicarent. Nomina sunt immortali memoria, que tibi per famam perque omnis historie fidem ignota esse non poterant: Africanus, Nasica, Lentulus.

D. - Mittor in exilium.

R. - Immo in experimentum tui: videris quem tu in exilio prebeas; si succumbis, exul verus; si consistis, exilio clarus, ut multi olim qui invicti et fulgidi per asperitates incesserunt, ut sequentibus rectum iter ostenderent. Sine tyrannos seuire, sine populum furere, sine hostes ac fortunam fremere: pelli potes, capi, cedi, perimi, vinci autem, nisi manum extuleris, non potes, neque ornamentis tuis spoliari, cum quibus, quocunque ieris, et civis et patrie principum unus eris.

D. - Exulatum pergo.

R. - Perge alacer, i securus: nescis quam longa sint brachia tui Regis. Nil illi longe est, ubique te proteget qui protexit in patria.